

stichting
Kastelen
Buitenplaatsen
Landgoederen

Dames en heren,

Na het succesvolle landelijke Themajaar voor de historische Buitenplaatsen 2012, waarvan ik initiatiefnemer en voorzitter was, is in 2014 met het resterende geld van de Stichting de **Stichting Kastelen, historische Buitenplaatsen en Landgoederen** opgericht (afgekort in SKBL/KBL). De nieuwe stichting streeft er naar om de goodwill die het Themajaar voor KBL heeft gegenereerd, vast te houden.

SKBL kent twee **doelstellingen** namelijk:

- a. het vergroten van kennis over dit type erfgoed bij een groot, landelijk publiek in het streven meer mensen voor het blijvend behoud van Nederlandse KBL te enthousiasmeren. Hoe beter men dit erfgoed maatschappelijk omarmt, des te meer de politiek bereid zal zijn dit erfgoed te bewaren.

Op onze site www.skbl.nl is voor het eerst een compleet overzicht te vinden met publieksinformatie van ruim 650 Nederlandse kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen.

SKBL bereikt inmiddels met regelmaat ruim 7.500 mensen met eigen nieuwsbrieven en haar sociale media. Een aantal dat groeit.

- b. Onze tweede doelstelling is complexer.

In ons land zijn kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen toevertrouwd aan de zorg van mensen en instanties die met enige reserves in vijf groepen zijn te verdelen, namelijk:

1. *Een grote groep particuliere eigenaren waaronder vele stichtingen en familie BV's.*
2. *KBL die toevertrouwd zijn aan de zorg van terreinbeherende organisaties zoals Staatsbosbeheer, De 12 Landschappen en Natuurmonumenten. Deze organisaties maar ook de particuliere eigenaren werken in georganiseerd verband samen.*
3. *Horecagedreven KBL (Alleen al in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht telden wij 60 huizen die min of meer van horeca-activiteiten afhankelijk zijn).*
4. *Kasteelmusea (SKBL telt er 46 verspreid over het hele land). Dit is overigens een groep die niet in een verband samenwerkt en waar verschillen bestaan in opzet en beheer. Om uiteenlopende redenen zijn slechts tien kasteelmusea bij de Nederlandse Museum Vereniging aangesloten.*

5. *Een ongebonden groep waar de objecten worden benut als zorginstelling, klooster, gemeente- of provinciehuis, kantoor of winkel. Deze groep telt de talrijke objecten waarbij de historische dimensie vaak ondergeschikt is aan het gebruik met soms desastreuze gevolgen voor buitenplaats of landgoed.*

Iedere type direct betrokkenen kent eigen belangen, tradities en heeft specifieke inzichten en ervaringen opgebouwd in het gaande houden van het aan hen toevertrouwde erfgoed.

De enige jaren geleden opgerichte Vereniging Particuliere Historische Buitenplaatsen (VPHB) telt meer dan 200 leden.

De 12 Landschappen komen in geregeld voor overleg bijeen.

Er bestaat geen landelijk overleg voor alle Nederlandse kasteelmusea. Wel zijn er kleine, vaak regionale samenwerkingsverbanden. KBL die als horecagelegenheid worden benut, zijn niet verenigd en werken niet samen. In deze groep zijn wel managers of eigenaren werkzaam die oog hebben voor erfgoed maar soms ook niet.

Als gevolg van deze uiteenlopende gebruiksvormen en wijze van betrokkenheid, ontbrak het aan een landelijk platform voor alle Nederlandse KBL. Het is voor sKBL een uitdaging om de diverse vormen van betrokkenheid in een werkbaar verband samen te brengen. De cultuurhistorische dimensie van dit type erfgoed is hierbij de bindende factor. Een en ander wordt ook ingegeven door de slagkracht en productiviteit die uitgaat van organisaties zoals bijvoorbeeld de Nederlandse Molenstichting die zich geruime tijd succesvol inzet voor het behoud van molens.

De jonge sKBL is een landelijk initiatief dat met behulp van haar bestuur, de opgerichte Vriendenraad en circa vijftien vrijwilligers vorm en inhoud zoekt. Op dit moment zijn bijna 100 donateurs of Vrienden van sKBL aangesloten. Dit zijn nu 56 KBL, 35 belanghebbende bedrijven en organisaties waaronder Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en vier van de 12 Landschappen. De provincies Gelderland, Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland dragen financieel aan sKBL bij en ook zes gemeentes participeren in dit netwerk waaronder Wassenaar.

Om tot meer samenwerking te komen, tracht de stichting iedere vorm van betrokkenheid een eigen inbreng en ervaringen te laten hebben in het collectief. Wat zijn die eigen ervaringen?

1. Veel **particulieren** beschikken over specifieke kennis en zijn inventief om hun KBL goed, goedkoop en duurzaam te beheren. Veel eigenaren of hun rentmeesters beschikken over relevante ervaring, denken praktisch en creatief en weten met weinig middelen goede resultaten te boeken bij de complexe instandhouding van rood en groen erfgoed.
2. **Kasteelmusea** spelen door hun grote toegankelijkheid een belangrijke rol in de landelijke appreciatie van KBL in het algemeen. Kasteel Keukenhof en Paleis Het Loo zijn hierbij de enige twee objecten die tot ver buiten onze landsgrenzen bekendheid genieten al weten weinig mensen dat Keukenhof eigenlijk een buitenplaats uit 1640 is.

Voorts vind ik het als kunsthistoricus belangrijk dat deze groep de aandacht levend houdt voor historische interieurs, inrichtingskunst en oude huishoudelijke gebruiksvoorwerpen, want het voortbestaan van dit culturele erfgoed staat door allerlei redenen ook onder druk.

3. De publiekscampagnes van **Terreinbeherende organisaties** richten zich vaak de natuurbeleving op KBL. Zij proberen, door het culturele verhaal van buitenplaatsen te vertellen, jeugd en stedelingen aan natuurbeleving te krijgen. Deze activiteiten komen alle KBL ten goede omdat het dit erfgoed op positieve wijze onder de aandacht brengt.

Voorts hebben zowel kasteelmusea als terreinbeheerders veel praktische ervaring met de inzet van vrijwilligers op KBL en kunnen goed omgaan met steeds weer wisselende politiek-bestuurlijke coalities en voortdurend veranderende overheidsregels.

4. **Horecagedreven KBL** spelen bij het grote publiek een rol in de appreciatie van dit type erfgoed en zijn bekend vanwege de mogelijkheden om er evenementen te houden, te overnachten of te vergaderen. Deze KBL staan hoog in de top tien van favoriete trouwlocaties. Een markt overigens waarvan de inkomsten van toenemend belang zijn voor alle KBL

Dit is slechts een greep uit de specifieke ervaringen en kennis die voorkomen in de verschillende groepen van direct betrokkenen.

Dit meer en beter met elkaar te **verbinden**, waardoor kennis- en ervaringsuitwisseling mogelijk wordt en samenwerking binnen het bereik komt, vormt de tweede doelstelling van sKBL.

Dames en heren, haast al het gebouwde of ontworpen erfgoed heeft te maken met een **decentraliserende** overheid, die zich bovendien meer terugtrekt als behoeder en financieel facilitator. Subsidieregelingen worden minder, verdwijnen of geld moet met een groeiend aantal belanghebbenden worden gedeeld. Het erfgoed waarvoor u zich inspannt, kent complexe problemen. Doordat het min of meer gaaf door de tijd is gekomen, levert het weinig op om goed te kunnen onderhouden. Dat was in de tijd waarin ze ontstonden ook helemaal niet de bedoeling. De nu vaak kostbare instandhouding van het historisch groen maar ook de eisen die het rood

vergen, soms met collecties en historisch interieurs, maken de instandhouding duur en arbeidsintensief.

De zelfredzaamheid van de sector waarbinnen KBL opereren wordt groter naarmate we meer en beter focussen op de vraag hoe die sector in elkaar steekt. Wie zijn de spelers en wat zijn hun specifieke sterke punten? Wat zijn de wensen en noden? Te lang is men voorbij gelopen aan de algemene belangen van de Nederlandse KBL. Hierdoor ontbreekt algemene representatie en belangenbehartiging en komt dit erfgoed versnipperd in beeld van het publiek en de overheden. Gezamenlijke sectorale inspanning is belangrijk voor het behoud van individuele KBL.

Door het weinig beschikbare geld en matige opbrengsten uit exploitatie zijn veel KBL afhankelijk van **vrijwilligersinzet** en telkens moeten nieuwe vrijwilligers worden geworven. Onlangs vertelde Else de Boer, Hoofd Vrijwilligers bij Paleis het Loo mij dat Het Loo een wachtlijst heeft van 200 mensen die daar als vrijwilliger willen werken. Dit is een luxe waar andere KBL jaloers op zijn. Daarom denk ik dat een regionale en gezamenlijke werving voor vrijwilligers op KBL nuttig is. Hierbij is het zinvol vooraf te inventariseren wie voor welk type werk vrijwilligers zoekt. De collectieve inspanning is voor alle betrokken KBL zinvol. Ook pleit ik ervoor dat u met elkaar nadenkt hoe u door gezamenlijke inspanning meer begrip kweekt voor instandhoudingsproblemen op KBL. Ook particulieren kunnen in dit kader profiteren van de maatschappelijke kanteling die mede door het themajaar heeft plaatsgevonden in de waardering voor hun inspanningen om een KBL in stand te houden.

Ons land telt mogelijk over de duizend KBL. Ik gebruik het woord **mogelijk** omdat exacte cijfers ontbreken. Er zijn 552 complex historische buitenplaatsen, ruim 100 kastelen en kasteelruïnes en een onbekend aantal landgoederen, al dan niet met historische elementen. Daarnaast zijn er toegankelijke archeologische locaties van verdwenen KBL.

KBL van natuurorganisaties, de kasteelmusea en horecagedreven KBL zijn doorgaans goed tot volledig toegankelijk maar mede als gevolg van de Natuurschoonwet zijn tal van particuliere objecten vaak meer toegankelijk dan men denkt. Gerichte campagnes waarin dit gegeven gezamenlijk aan het grote publiek wordt gemeld, zal vruchten afwerpen.

In ons land zijn steeds meer direct betrokkenen zich aan het beraden over nieuwe vormen van inkomstenverwerving. Het aantal mogelijkheden om op een particuliere buitenplaats te overnachten of te dineren is groot en groeiend, misbare stukjes grond worden vaker benut ten behoeve bebouwing zodat de huur of pacht bijdraagt in de instandhouding van het geheel en het aantal collectief geleidde moestuinen op KBL groeit.

Maar met elkaar laten wij echter nog heel wat mogelijkheden liggen. Het onder toeristen gebukt gaande Amsterdam verleidt haar bezoekers steeds vaker om tenminste een dag of middag de stad te verlaten. Men wijst ze in de richting van 's-Graveland of de Vecht waar onvoldoende horeca is en de infrastructuur er niet op is ingericht om een grote toestroom van toeristen te kunnen verwerken. Hier liggen voor de toegankelijke KBL in Zuid-Holland en Utrecht volop mogelijkheden.

Tegelijk moet ik zeggen dat door het ontbreken aan digitale Engels-, Duits- of Franstalige informatie over ons cultuurgroene erfgoed in de Randstad, iedereen in Europa en elders denkt dat je naar Engeland, Frankrijk of Duitsland moet reizen om

interessante KBL te kunnen zien. Er is bij ons te weinig inspanning gericht om het buitenland op een goede wijze te informeren wat hier allemaal te beleven valt. Met het oog op buitenlandse toeristen is op Keukenhof na, weinig tot niets gedaan om anderen in Europa te informeren hoe omvangrijk en uniek onze Nederlandse KBL zijn en hoe ze op een bijzondere wijze verbonden waren met steden zoals Amsterdam, Leiden en Den Haag.

In alle ons omringende landen was landbezit vaak een adellijk voorrecht. Die bouwde daar indrukwekkend grote landhuizen, waarvan de omvang gelijke tred hield met de hoeveelheid land dat bij het landgoed hoorde. Bij ons waren het vaak burgers die op eigen land kleine en leefbare buitenhuizen bouwden. Dit is de reden waarom veel buitenlanders onze KBL als charmant, anders en zeer toegankelijk ervaren. De inrichting van de parken en bossen rond KBL is te bewandelen, vaak goed verzorgd en meestal afwijkend van wat men uit eigen land kent. Dit verhaal, dat bovendien in de Randstad nauw samenhangt met de wijze waarop ons land is gevormd, is voor buitenlanders interessant. Ons land bouwde in Europa zorgvuldig een naam op als bestrijder van water maar hierdoor creëerden wij tegelijkertijd nieuw land en dit land speelde een grote rol in de opkomst van buitenplaatsen en landgoederen.

De groeiende ondernemingslust op KBL zal niet zonder problemen gaan. Ik weet dit omdat ik zelf acht jaar adviseur was van het Nationale Platform Museum Locaties. Dit Platform stimuleert het verantwoord gebruik van musea als evenementenlocatie, zonder te interfereren met de museale collectie of de museale bestemming. In de afgelopen jaren zijn steeds meer musea gedwongen om zich op deze wijze te profileren om meer inkomsten te genereren. Dit heeft er onder andere toe geleid dat er in Amsterdam in de grote groep stedelijke musea concurrentie is ontstaan bij het naar binnen halen van feesten en partijen. Het is denkbaar dat dit in gebieden met veel KBL zich ook voor gaat doen of dat horecagedreven KBL hinder gaan ondervinden van andere locaties. Het is dan ook belangrijk om samen te inventariseren waar men elkaar aanvult en versterkt. Dit om te voorkomen dat de culturele KBL met elkaar onderling gaan concurreren in een markt waarin talrijke culturele instellingen opereren en die sterk wordt bepaald met periodes van conjuncturele voor- en tegenspoed.

Vorige week vrijdag vond op de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed een **platform voor kastelen en landgoederen** plaats. Dit platform is, net als het platform voor Groen Erfgoed, bedoeld om direct betrokkenen op zinvolle wijze te informeren over actualiteiten en omstandigheden die voor hen relevant zijn.

Het thema dat vrijdag centraal stond luidde **Het Landgoed en de Provincie**. Zoals u wellicht weet is in ons land het beleid ten aanzien van kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen gedelegeerd aan de 12 provincies. Meerdere sprekers hielden hierbij een betoog. sKBL vrijwilliger Rob Berends sprak een inleiding uit met een verslag van zijn inventarisatie van het landelijk het beleid door de provincies ten aanzien van KBL. Hierbij merkte hij ook op dat de positieve uitwerking van het Themajaar voor de Buitenplaatsen in en na 2012 langzaam wegebt. Voorts signaleerde hij in zijn rondgang langs de provincies werelden van verschillen waarbij de ene provincie aandacht en geld aan haar KBL besteedt terwijl de andere dit niet of nauwelijks doet.

Ook viel hem op dat veel provincies de zorg voor dit type erfgoed in de komende jaren wat meer zullen nivelleren naar het niveau van erfgoedproblematiek. Daarmee zal de aandacht voor KBL in sommige provincies meer gedeeld gaan worden met religieus erfgoed, molens, forten, stadsmonumenten, etc.

Tot slot meldde Rob Berends dat de provincies Zuid-Holland haar beleid met de zeven erfgoedlijnen ook in de komende vier jaar wil voortzetten. Daarmee mogen de Zuid-Hollandse KBL blij zijn want deze provincies, samen met Utrecht en Gelderland spant zich bijzonder in voor dit erfgoed. Wel zou ik de provincie Zuid-Holland willen adviseren om ook te onderzoeken in hoeverre het voor in de provincie gelegen KBL zinvol is om geld uit de Erfgoedlijn Landgoederen te benutten voor activiteiten die verbinding bevordert en de zelfredzaamheid vergroot van de KBL in Zuid-Holland.

Hierbij is het zondermeer zinvol om samenwerking te zoeken met de provincies Noord-Holland en Utrecht en met Citymarketing Amsterdam. Een samenwerking die ook historisch gezien zinvol is want veel erfgoed dat in deze provincies wortelt in de 17de eeuw en zijn op overeenkomende gronden ontstaan.

Daarom pleit ik er voor dat u met het nu beschikbaar gestelde geld algemene behoeftes inventariseert en kijkt hoe dit benut kan worden in collectieve acties tot nut van alle prachtige Zuid-Hollandse kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen.

Dank u wel.

René W.Chr. Dessing
Directeur sKBL
www.skbl.nl
rdessing@skbl.nl